

Ks. Józef Mandziuk, *Silesia sacra. Śląscy święci, błogosławieni, studzy Boży i świątobliwi na przestrzeni wieków*, Katowice 2021, ss. 478, fot. 106.

Ks. profesor Józef Mandziuk w 57. roku twórczego życia kapłańskiego i naukowego podjął się napisania szeregu dzieł naukowych z zakresu historii Kościoła katolickiego na Śląsku. W ciągu sześciu lat napisał i wydał drukiem tomy dotyczące rządców (archi)diecezji wrocławskiej, jej biskupów pomocniczych, żeńskich i męskich wspólnot życia konsekrowanego, dziejów wrocławskich kapituł katedralnej-świętojańskiej i kolegiackiej-świętokrzyskiej oraz dwóch tomów *Silesia Sacra*, dotyczących wybitnych i świątobliwych ludzi oraz miejsc, w których można podziękować lub prosić o potrzebne łaski.

Uczony wrocławski, który skrzydła twórczości naukowej rozwinął w Warszawie i w Rzeszowie, widząc trend na pisanie biografii różnych postaci, których życie nie było godne naśladowania, postanowił w swoim dziele ukazać ludzi promieniujących dobrem, przestrzegających przykazań Dekalogu i żyjących na co dzień Ewangelią. Jako autor 12-tomowej monografii dziejów Kościoła śląskiego (8-tomowej w wydaniu bibliofilskim) z łatwością wydobył świetlane postacie żyjące na przestrzeni tysiąca lat. Niektóre z nich urodziły się na Śląsku i były z nim związane przez całe swoje życie. Inne wyruszyły znad Odry w świat jako misjonarze, lecz wydała ich ziemia śląska, a one stały się jej chlubą. Jeszcze inne przybyły na Śląsk z krajów ościennych i związały z nim swoje życie i działalność. Wszystkie na przestrzeni ponad 1000 lat stały się ozdobą ziemi śląskiej, która dzięki nim otrzymała nazwę *Silesia sacra*. Wywodziły się one zarówno ze stanu osób duchownych, jak i świeckich. Byli to więc biskupi, duchowni diecezjalni, zakonnicy i zakonnice, osoby świeckie, zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Przedstawiony rejestr postaci, żyjących w różnych okresach historycznych, potwierdza słowa św. Jana Pawła II, który przypominał, że świętość nie jest domeną tylko zakonników i zakonnice, lecz również jest ona możliwa dla osób świeckich, które mogą ją osiągnąć według stanu, w którym żyją na co dzień. Święci – jak napisano we Wstępie – „kroczą na czele wybitnych postaci uczonych, poetów, malarzy, muzyków, wodzów, hierarchów, współtworząc rdzeń społeczeństwa i odzwierciedlając obraz jego wewnętrznych wartości. Bez świętych chrześcijaństwo byłoby anonimowe i bezbarwne” (s. 13).

Autor w czterech rozdziałach przedstawił biogramy 110 postaci: świętych, błogosławionych, sług Bożych i świątobliwych. Zostały one zaprezentowane w układzie chronologicznym. W rozdziale pierwszym opisał autor ośmiu śląskich świętych. Z ich grona św. Jacek, św. Jan Sarkander i św. Melchior Grodziecki byli rdzennymi Ślązakami. Św. Edyta Stein urodziła się we Wrocławiu, lecz żyła jako karmelitanka bosa w Kolonii, a śmierć męczeńską poniosła w obozie koncentracyjnym w Auschwitz-Birkenau. Św. Wojciech, św. Andrzej Świerad i św. Agnieszka czeska otarły się o Śląsk, pozostawiając na nim ślady swojej obecności. Natomiast św. Jadwiga przybyła z Bawarii i stała się matką ludu śląskiego. To tej postaci autor poświęcił najwięcej uwagi w swoim dziele. Z tego grona czworo poniosło śmierć męczeńską, św. Andrzej Świerad żył jako męczennik-pustelnik, a tylko św. Jacek, św. Jadwiga i św. Agnieszka zmarli śmiercią naturalną. Św. Wojciech został patronem Polski, św. Jadwiga – patronką Śląska i budownictwa sakralnego na globie ziemskim, św. Teresa Benedykta od Krzyża – Edyta Stein – patronką Europy.

W rozdziale drugim znalazły się biogramy 16 błogosławionych – wyznawców i męczenników. W dziejach Śląska wszyscy błogosławieni należeli do stanu duchownego. W „stuleciu świętych”, jak określa się wiek XIII, żyły dwie mniszki: cysterka Benigna i norbertanka Bronisława, a także Czesław Odrowąż, dominikanin – patron Wrocławia oraz Wit – pierwszy sufragan wrocławski. Następną błogosławioną była dopiero Maria Merkert, współzałożycielka szarych sióstr elżbietanek, żyjąca w połowie XIX w. Były to czasy restauracji katolicyzmu na Śląsku, kiedy powstały liczne żeńskie wspólnoty zakonne, w tym trzy o proveniencji śląskiej: szare elżbietanki, marianki i jadwizanki. Najwięcej błogosławionych pojawiło się w dziejach Kościoła śląskiego podczas hekatomby drugiej wojny światowej. Wszyscy ponieśli śmierć męczeńską, zadaną przez niemieckich zbrodniarzy, zwłaszcza w obozach koncentracyjnych. Sprawdziło się wówczas powiedzenie, że jeśli w jakimś czasie panuje dużo zła, musi zrodzić się więcej dobra, aby zło nie zwyciężyło.

Rozdział trzeci został poświęcony sługom Bożym, których procesy beatyfikacyjne zostały otwarte. W 1000-letnich dziejach Kościoła katolickiego na Śląsku pojawiały się postacie cieszące się po śmierci większym lub mniejszym kultem. Wobec niektórych prowadzono procesy beatyfikacyjne, które z różnych powodów zostały zaniechane. Autor przypomina i przybliża owiane kultem postacie Ślązaków pobożnych i bogobojnych od średniowiecza do czasów współczesnych. Ich listę otwiera książkę Henryk Pobożny, *Princeps Poloniae Christianissimus*, i jego małżonka księżna Anna Śląska, a zamyka ks. Aleksander Zienkiewicz, legendarny duszpasterz akademicki, i br. Fortunand Bernard Thanhäuser, bonifratr z Wrocławia, misjonarz w Indiach. Po wydaniu książki na ołtarze został wyniesiony bł. ks. Jan Franciszek Macha, śląski wikariusz męczennik, a w czerwcu b.r. odbyła się we Wrocławiu beatyfikacja bł. Marii Paschalis Jahn i dziewięciu Towarzyszek, elżbietańskich męczennic końca drugiej wojny światowej.

Najobszerniejszy w recenzowanej pracy jest rozdział czwarty, noszący krótki tytuł: świętobliwi. Profesor z właściwą sobie akrybią, ale i z dużą dozą odwagi, wydobyl 45 postaci – duchownych i świeckich, mężczyzn i kobiet, które jego zdaniem zasłużyły na wejście po śmierci do domu Ojca. W swoim bowiem życiu zachowały Dekalog, wiodły żywot bogobojny, znosiły z cierpliwością cierpienia, przestrzegały przykazań miłości Boga i bliźniego, niosąc pomoc potrzebującym. Wśród nich byli biskupi zarówno ordynariusze, jak i sufragani, kapłani, zakonnicy i zakonnice oraz osoby świeckie. W doborze tych świętobliwych postaci zauważalna jest pewna dowolność. O postaciach historycznych istnieją różne świadectwa z okresu ich życia, do których autor mógł dotrzeć. Natomiast odnośnie do postaci współczesnych istnieją również przekazy historyczne, lecz ks. Mandziuk mógł sam wydać opinię o kimś, kogo znał i miał o nim przekonanie, że ten osiągnął on niebo. Takie przekonanie miał o księdzu biskupie Wincentym Urbanie, swoim wielkim protektorze. Wzruszające jest wspomnienie przez autora jego mamy śp. Karoliny, którą włączył do grona świętobliwych. To na jej kolanach rodziło się i kształtowało powołanie kapłańskie syna, a ona 20 lat swojego życia spędziła na wózku inwalidzkim, będąc osobą cierpiącą, ale zawsze uśmiechniętą. Autor z wewnętrznym przekonaniem napisał: „Być może niektóre przedstawione postacie w przyszłości osiągną chwałę ołtarzy. Tymczasem spieszą one z pomocą żyjącym na ziemi w duchu «świętych obcowania»” (s. 245).

Prezentowana książka została wydana drukiem na delikatnym papierze przez Wydawnictwo Biblioteki Śląskiej w Katowicach. Każda postać otrzymała białoczną fotografię, dzięki której stała się jeszcze bliższa czytelnikowi. Na uwagę zasługuje dokładnie opracowany indeks osobowy, w którym kursywą oznaczono osoby występujące w przypisach, natomiast pismem półgrubym podano zakres stron w rozdziałach dotyczących głównych postaci opisanych w książce. W oczy rzuca się bogata bibliografia, licząca 27 stron, w której zostały zawarte źródła rękopiśmienne, drukowane oraz opracowania. Są to tylko te pozycje, które były cytowane i znalazły się w przypisach. Wykaz aż 54 pozycji autorstwa ks. Mandziuka pozwala zrozumieć, jak mógł on w dobie pandemii COVID-19 zebrać i opracować tak obszerny materiał. Dlatego recenzowana książka powinna się znaleźć nie tylko w wielkich bibliotekach państwowych i kościelnych, lecz również w księgozbiorach parafialnych i zakonnych. Może ona być wzorem dla podobnych opracowań dotyczących innych dzielnic Polski.

Krzysztof Ogroński

Wszechnica Polska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3074-8883>

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2022.3.20>